

Aluekehittämisen keskustelut 2024

Yhteenveto ja johtopäätökset

- Aluekehittämisen keskustelut käytiin huhtikuussa 2024 neljänä maakuntien yhteisenä keskusteluna (pohjoinen, itäinen, läntinen ja eteläinen Suomi). Lisäksi kunkin maakunnan kanssa keskusteltiin yhdestä alueen priorisoimasta teemasta. Yhteisten keskustelujen teemoissa painottuivat teollisuuden uudistuminen, vihreä siirtymä, investointien edistäminen, TKI-toiminta sekä saavutettavuus.
- Julkisen talouden tilanne ja kevään kehysriihen säästöpäätökset näkyvät väistämättä myös aluekehittämisen toimintaedellytyksissä. Tällöin yhteistyön merkitys, toimintamallien uudistaminen sekä priorisointi resurssien kohdentamisessa korostuvat.
- Teemat kytkeytyvät valtioneuvoston maaliskuussa hyväksymän aluekehittämispäätöksen 2024-2027 painopisteistä selkeimmin kestävään elinvoimaan ja investointeihin sekä vetovoimaiseen elinympäristön ja monimuotoiseen luontoon. Hyvinvoiva väestö –teemaa käsiteltiin joissakin maakuntakohtaisissa keskusteluissa.
- Maakuntien yhteisistä keskusteluista on laadittu muistiot, joissa on kuvattu keskustelun kulkua ja vedetty yhteen keskustelun johtopäätöksiä. Lisäksi keskusteluteemoihin liittyen on sekä ministeriöissä että alueilla tunnistettu jo käynnissä olevia toimenpiteitä, joilla asiaa edistetään, sekä uusia toimenpide-ehdotuksia. Pohjoisen ja Itäisen Suomen osalta ALKE-keskusteluja hyödynnetään hallitusohjelman mukaisten alueohjelmien valmistelussa.
- Toimenpiteiden seuranta kytketään aluekehittämispäätöksen seurantaan. Ensimmäisen kerran ALKE-keskustelujen toimenpiteiden edistymistä käydään läpi loppuvuodesta 2024, ja vuoden 2025 keskustelujen toteutustavasta riippuen tilanne olisi perusteltua käydä läpi keskustelujen yhteydessä.

Yhteiset johtopäätökset keskustelujen pääteemoista

Uudistuva teollisuus

- Valmisteilla oleva **teollisuuspoliittinen strategia** tulee olemaan kansallinen kehys suomalaisen teollisuuden kilpailuaseman vahvistamiseksi globaaleilla markkinoilla. Strategia sisältää sekä teollisuuden uudistumisen että uuden kasvun näkökulmat. Alueet voivat kiinnittyä kansalliseen teollisuuspolitiikkaan laatimalla vastaavia strategioita omista lähtökohdistaan, alueen vahvuudet ja kehittämistarpeet huomioiden.
- Muuttunut geopoliittinen tilanne ja Suomen NATO-jäsenyys ovat lisänneet **puolustusteollisuuden ja kaksikäyttöön soveltuvien tuotteiden kysyntää**. Alan vientimahdollisuuksien täysimääräiseksi hyödyntämiseksi tarvitaan kokonaisvaltaista kuvaa tuotteista, arvoketjuista ja toimijoista sekä tahoja, joka kokoaisi heidät yhteen ja lähtisi kehittämään puolustus- ja turvallisuusalan ekosysteemiä.

Vihreä siirtymä

- **Kantaverkon alueellinen kattavuus ja kapasiteetin riittävyys** sekä Fingridin investointisuunnitelmat sen kehittämiseksi ovat alueiden näkökulmasta avainkysymyksiä puhtaan energian tuotannon ja sitä hyödyntävien teollisten investointien kannalta. Investoinnit kohdistuvat tiedossa olevan kysynnän perusteella ja painottuvat tällä hetkellä Länsi- ja Etelä-Suomeen.
- Kevään kehysriihessä linjattiin, että **Fingridin investointikyvyistä** huolehditaan hyvällä omistajaohjauksella sekä tarvittaessa vahvistamalla yhtiön pääomarakennetta vastaamaan energiaintensiivisten teollisten investointien tarpeita sekä varmistamaan kantaverkon kapasiteetin riittävyys.
- Etenkin itäisen Suomen osalta vihreän siirtymän vauhdittamisen kannalta **tuulivoimarakentamisen mahdollisuudet** ovat keskeisiä. Itäisen suomen tuulivoimarakentamisen työryhmä on selvittämässä keinoja aluevalvonnan ja tuulivoimarakentamisen yhteensovittamiseksi.
- Kunnilla ja alueilla on keskeinen rooli **puhtaan energian tuotannon** ja sitä **hyödyntävien teollisten investointien koordinaatiossa** omalla alueellaan.

Investointien edistäminen

- Investointien painopiste on tällä hetkellä kansallisesti liian alhaisissa arvonnaisissa hankkeissa. Hallitusohjelmaan perustuvan 400 milj. euron elinkeinopoliittisen varauman kohdentamista valmistellaan siten, että rahoituksella edistettäisiin **korkean jalostusasteen vihreän siirtymän investointeja**. Alueet voivat omalta osaltaan luoda edellytyksiä ja kehittää toimintaympäristöä investointien vauhdittamiseksi.
- Investointien edistämiseksi käynnistetään ns. **investointinyrkin** työ. Investointien edistämisessä kunnilla ja alueilla on keskeinen rooli ja vastuu muun muassa maankäytön suunnittelussa, mutta **yhteistyötä tulee rakentaa aktiivisesti** kaupunkien, alueiden ja kansallisten toimijoiden kesken. Tässä esimerkiksi systemaattisen ennakoitumallin luominen voisi olla yksi toimenpide.
- Investointien edellyttämän **luvituksen sujuvoittaminen** on tärkeää. Tätä edistetään valtion aluehallinnon uudistuksella ja ns. yhden luukun lainsäädäntöhankkeella.
- Investointien edistämisessä on kyse monialaisesta ja –tasoisesta työstä, jossa **työvoiman saatavuus ja osaaminen on keskeistä**. Tarvitaan uusia toimintatapoja, jotta kv-osajat ja opiskelijat saadaan integroitua työmarkkinoille. Elinkeinoelämän tarpeisiin vastaavilla työllisyys- ja koulutuspalveluilla on iso merkitys. Vuodesta 2025 lähtien kunnat vastaavat työllisyyspalveluiden järjestämisestä.

TKI-toiminta ja osaaminen

- Valtion 280 milj. euron vuosittainen lisäpanostus T&K-toimintaan on merkittävä, mutta 4 prosentin BKT-osuuden saavuttaminen edellyttää huomattavaa panostusta myös yksityiseltä sektorilta. Tämän vuoksi on tärkeää, että myös pk-yrityksillä on **kyvykkyyttä hyödyntää T&K-rahoitusta** ja tehdä yhteistyötä niin ammattikorkeakoulujen kuin yliopistojen kanssa.
- Maakuntien puolelta nostettiin selkeästi esille tarve tarkastella ELY- ja tulevien elinvoimakeskusten sekä Business Finlandin ja muiden **pk-yrityksille suunnattujen palveluiden kokonaisuutta**, ml. kunnat ja elinkeino-yhtiöt, jotta eri vaiheissa olevat yritykset olisi käytettävissään työkaluja ja resursseja toimintansa kehittämiseksi. Tarve on myös matalan

kynnyksen työkaluille, jotta yritykset pystyisivät seuraavassa vaiheessa hyödyntämään kilpailtua rahoitusta.

- Alueilla **Business Finlandin läsnäoloa** ja tiivistä yhteistyötä pidetään erittäin tärkeänä yritysten aktivoinnin näkökulmasta. Nyt aluemallissa painottuvat isoimmat kaupungit ja ekosysteemisopimusten alat. Mahdollisuuksia alueellisen läsnäolon vahvistamiseksi selvitetään osana BF:n tulosoajasta.
- Korkean jalostusasteen investoinnit edellyttävät myös osaamista ja kyvykkyyttä. Tähän tarpeeseen vastaa muun muassa hiljattain käynnistetty **tohtorikoulutuspilotti**.
- EU-rahoitusta tulisi kyetä hyödyntämään tehokkaammin mm. panostamalla hakuprossien osaamiseen ja resursointiin. Tämä nostaisi hakemusten tasoa ja parantaisi läpimenomahdollisuuksia (mm. Horisontti-hankkeet). Haasteena on rahoitusmahdollisuuksien niukkuus.
- Vuoropuhelu korkeakoulujen suuntaan ja keskustelujen käyminen osaamistarpeista on tärkeää, jotta alueiden strategiset painotukset tulevat huomioiduksi **korkeakoulujen sopimusneuvotteluissa**.
- **TE-palvelu-uudistus** muuttaa merkittäväällä tavalla palveluiden järjestämistä (ministeriön ohjausrooli sekä rahoitus) ja tuo kunnille nykyistä paremmat mahdollisuudet palveluiden järjestämiseen työllisyysalueen omista tarpeista lähtien (esim. rekrytointi- ja muuntokoulutukset).

Saavutettavuus

- Muuttuneen geopolitiittisen tilanteen myötä myös **saavutettavuutta** tarkastellaan aiempaa painokkaammin kokonaisturvallisuuden, huoltovarmuuden ja sotilaallisen liikkuvuuden kannalta. Nämä näkökulmat huomioidaan valmisteilla olevassa Liikenne 12 –suunnitelmassa.
- Saavutettavuuteen liittyen keskusteluissa nostettiin esille lisäksi elinkeinoelämän muuttuneet kuljetustarpeet, itä-länsi –suuntaiset yhteydet, yhteydet satamiin niin lännessä kuin etelässä, rataverkon kapasiteetti sekä maayhteys länteen. Maantie- ja rataverkon **korjausvelka** on huomattava.

Maakuntien yhteisten keskustelujen johtopäätökset alueittain

Läntinen Suomi

Uudistuva teollisuus

- Laaja yhteisymmärrys viennin merkityksestä ja tunnistetaan yhdessä tarve sen vahvistamiselle. Samoin tutkimuksen linkittyminen viennin tekemiseen ja yrityksiin.
- Elinvoimakeskusten ja Business Finlandin työnjaon tarkasteleminen, pk-yritysten tukemiseen käytettävissä olevien työkalujen tarkasteleminen uusiutumisen näkökulmasta, mahdollisuuksien selvittäminen Business Finlandin alueellisen läsnäolon vahvistamiseksi.

- Suunnitelmallisuuden vahvistaminen puhtaan siirtymän hankkeissa, luvituksen sujuvoittaminen ja hankevalmistelijoiden osaamisen vahvistaminen luvituksen hyvän ennakkovalmistelun varmistamiseksi
- Puhtaaseen siirtymään liittyvät sekä sähköntuotanto että sähköä käyttävä teollisuus ja näiden välillä on merkittävä ero – investointeja on edistettävä huomattavasti enemmän myös sähköä käyttävän teollisuuden uusiutumiseen. Lisäksi Suomessa tekeminen on keskittynyt alhaisen jalostusarvon puolelle, painopistettä on saatava korjattua korkeamman jalostusasteen tuotteisiin.
- Läntisen Suomen oma teollisuuspoliittinen strategia – kytkeytyen ja pohjautuen valtakunnalliseen työhön. Yhdyspintojen hahmottaminen sekä sen esiin nostaminen, mitkä erityisesti korostuvat läntisen Suomen osalta.
- Jatketaan keskustelua yhteistyötä edellyttävissä valmisteluissa

Itäinen Suomi

Vihreät investoinnit ja TKI sekä liikennejärjestelmän toimintavarmuus ja saavutettavuus

- Itäisen Suomen nostama keskusteluteema *Vihreän siirtymän investoinnit* ja niiden houkuttelu kytkeytyvät kansallisella tasolla hallitusohjelman mukaisen investointityrkin toimintamallin valmisteluun. Olennaista investointien kotiuttamisessa on myös alueellisen yhteistyön ja sen toimintamallin kehittäminen.
- Selvitetään mahdollisuuksia Business Finlandin alueellisen läsnäolon varmistamiseksi
- Kehysriihessä on linjattu, että Fingridin investointikyvystä huolehditaan hyvällä omistajaohjauksella sekä tarvittaessa vahvistamalla yhtiön pääomarakennetta vastaamaan energiantensiivisten teollisten investointien tarpeita sekä varmistamaan kantaverkon kapasiteetin riittävyys. Lisäksi investointityrkki tukee investointien houkuttelua Suomeen.
- Itäisen suomen tuulivoimarakentamisen työryhmä selvittämässä keinoja aluevalvonnan ja tuulivoimarakentamisen yhteensovittamiseksi. Tavoitteena on parantaa tuulivoimahankkeiden etenemistä itäisessä Suomessa.
- Yhteiseksi tavoitteeksi nähtiin laaja-alainen EU-vaikuttaminen tulevaan komission ohjelmaan ja budjettiin Suomen saannon varmistamiseksi. Konkreettiseksi tavoitteeksi maakunnat ehdottivat korkeampaa investointitukitason esittämistä koko Itäiseen Suomeen. Suomen kannalta myös valtiontukikysymykset ovat keskeisiä tulevalla komission kaudella.
- Selvitetään EU:n LIFE-ohjelman mukaista hanketta Itäiseen Suomeen. Ohjelmasta voidaan saada rahoitusta ympäristö- ja ilmastohankkeisiin.
- Valmisteilla liikennejärjestelmäsuunnitelma (liikenne 12). Viimeisin väyläverkon investointiohjelma on osa Liikenne 12 –suunnitelman toimeenpanoa ja muun muassa Savon ja Karjalan ratojen parantaminen kuuluvat siihen mukaan.
- Keskustelun aineistoa ja johtopäätöksiä tullaan hyödyntämään Itäisen Suomen ohjelman valmistelussa.
- JTM Pilari III julkisen sektorin lainajärjestelyn hyödyntämisen mahdollisuutta alemman tie- ja rataverkon kunnossapidon investointeihin korjausvelan purkamiseksi selvitetään.

Pohjoinen Suomi

- Kasvua tukevien investointien ennakkointi on tärkeää mm. kansainvälisen kilpailun ja osaamis- ja koulutustarpeiden ennakkoinnin vuoksi. Alueita kannustetaan kehittämään investointien edistämisen koordinaatiota ja tuottamaan investointeihin liittyvää ennakkointietoa. Tämä tukisi kansallisen investointinyrkin työtä.
- Investointien edistämisessä kunnilla ja alueilla on keskeinen rooli, mutta yhteispeliä tarvitaan kaupunkien, alueiden ja kansallisten toimijoiden kesken esimerkiksi asumisen haasteiden ratkaisemiseksi.
- Investointien edellyttämän luvituksen sujuvoittaminen on tärkeää. Valtion aluehallinnon uudistuksen ja ns. yhden luukun lainsäädäntöhankkeen lisäksi on tärkeää kiinnittää huomiota kaavoitus- ja lupakäsittelyn resursseihin ja osaamiseen niin kunnissa kuin valtion virastoissa.
- Investointien edistämisessä tarvitaan kokonaisvaltaista otetta, jossa huomioidaan monipuolisesti investoinnin toteutumisen edellytykset kuten infrastruktuurin kehittäminen, alueen veto- ja pitovoima, työvoiman tarve ja osaaminen, asuntotuotanto sekä palvelut.
- Kansainvälisten opiskelijoiden integrointiin opiskelupaikkakunnillensa tarvittaisiin uusia toimintamalleja. Myös kotipaikkakuntansa ulkopuolelle opiskelemaan lähteviä suomalaisia nuoria pitäisi kyetä houkuttelemaan takaisin. Maakuntien puolelta yhdeksi keinoksi on esitetty esimerkiksi verotukseen liittyviä kannusteita.
- Korkean jalostusasteen investointien edistäminen ja investointien vaikuttavuuden turvaaminen ilman innovaatiotoiminnan tukemista on haasteellista. Tässä Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027 –ohjelman rahoituksella on merkittävä rooli.
- Pohjoisessa korostuu Ruotsin ja Norjan kanssa tehtävän kansainvälisen yhteistyön merkitys. Tämä näkyy mm. liikennesektorilla.
- Maakuntien puolelta nostettiin esille teollisuuspoliittiseen strategiaan sekä investointinyrkkiin liittyvä toive yhteisestä suunnittelutyöstä, jotta investointien kehikko saataisiin haltuun.
- Keskustelun aineistoa ja johtopäätöksiä tullaan hyödyntämään Pohjoisen Suomen ohjelman valmistelussa.

Eteläinen Suomi

TKI-toiminnan ja sitä tukevan osaamisen lisääminen

- Valmistelurahoituksen tukimuodon suhteen esille nousi AKKE-rahoituksen hyödyntäminen. Rahoitusta ei tällä hallituskaudella ole, mutta mahdollisuuksien mukaan muita käytettävissä olevia tukimuotoja voidaan hyödyntää.
- Toimijajoukon laajentamisen suhteen Business Finlandin vastinrahoitus on tarkoitettu tutkimuslaitoksille omarahoitusosuuteen. Asiaan ei voida ottaa tässä kohtaa ottaa enemmältä kantaa, mutta nosto on tärkeä ja keskusteluja eri yhteyksissä on syytä jatkaa. Business Finlandin yrityksille suunnatun hankevalmistelurahoituksen suhteen keskusteluja on myös syytä jatkaa.
- TEM näkee alueellisen TKI-strategian tärkeänä ja hyvänä, ja se olisi hyödyllinen kansallisen innovaatiopolitiikan kannalta ottaen huomioon eteläisen Suomen roolin. Tutkimusinfraan on tehty isoja panostuksia. Yhteinen tahtotila ja näkemys ovat olennaisia.

- Suunnitelmissa on, että elinvoimakeskusten uudistamisen yhteydessä valmisteltaisiin rahoitusmekanismi, jolla edistetään pk-yritysten TK-toimintaa. Tällöin Business Finlandin ja Suomen Akatemian lisäksi myös elinvoimakeskukset ovat rahoittajina. Osaajien saatavuuden suhteen tehdään monenlaisia toimia ja mm. Talent boost- ohjelmatyön kautta panostetaan.
- Vuoropuhelu korkeakoulujen suuntaan ja keskustelujen käyminen osaamistarpeista on tärkeää, sillä OKM:n mainitsevat tulossopimusneuvottelut ovat tulossa. Osaamisen kokonaisuus vaatii huomiota ja on hyvä, että maakunnat pitävä asiaa esillä. Keskustelu näistä kysymyksistä jatkuu

Vihreä siirtymä ja kestävä kasvu luonnon monimuotoisuutta vahvistaen

- Vihreän siirtymän investointien houkuttelu kytkeytyy investointinyrkin toimintamallin valmisteluun. Olennaista on myös alueellisen yhteistyön ja toimintamallin huomioiminen. Näkökulma, että ensin tulee Suomi ja sitten alueet, on olennainen.
- Mahdollisuudet alueellisten kiertotaloushankkeiden rahoitusmahdollisuuksien vahvistamiseen ovat rajalliset ja budjettitilanne on tiukentumassa. Kokonaisuutta pyritään kuitenkin mahdollisuuksien mukaan viemään eteenpäin. Maakunnilla ja alueellisilla toimijoilla on vahva rooli. EAKR on tässä yksi mahdollisuus.
- Maakuntakaavan oikeusvaikutteisuuden keventäminen on hallitusohjelmassa tunnistettu asia. Valmistelu on hyvin varhaisessa vaiheessa, mutta ymmärrettävästi maakunnille keskeinen. Alueellisista puhtaan/vihreän siirtymän investointeja tukevista foorumeista ja siitä, voisivatko foorumit toimia tukielementtinä lupamenettelyn rinnalle, pitää jatkaa keskustelua.
- Investointien edistämiseen varatun 400 milj. euron tuki voi kohdentua Suomessa kaikille alueille suunnitteilla olevista investoinneista riippuen. Tukea ei jyvitetä alueellisesti, vaan se kohdistuu sinne, mistä kriteerit täyttäviä hankkeita löytyy.
- Kehysriihessä on linjattu, että Fingridin investointikyvystä huolehditaan hyvällä omistajaohjauksella sekä tarvittaessa vahvistamalla yhtiön pääomarakennetta vastaamaan energiantensiivisten teollisten investointien tarpeita sekä varmistamaan kantaverkon kapasiteetin riittävyys. Lisäksi investointinyrkki tukee investointien houkuttelua Suomeen.
- Aloite alueellisista puhtaan siirtymän foorumeista vaatii jatkovalmistelua. Ylipäänsä konfliktien ennalta ehkäisy ja hankkeiden hyväksyttävyys on tärkeä näkökulma. Maakuntien liitot voivat toimia keskustelua fasilitoivana tahona.
- Uudenmaan MYR:issä esille ovat nousseet useamman maakunnan yhteistyöhankkeet ja ehdotti yhteistyötä Etelä-Suomen maakuntien, TEMin ja YMn kesken, jolloin saataisiin aikaan vaikuttavaa yhteistyötä ja pystyttäisiin nostamaan esiin, mitä voimme Suomesta tarjota. Uudenmaan maakuntahallituksen pj. Markku Markkula aikoo olla muihin maakuntiin yhteydessä.
- Kansainvälisen hanketoiminnan ja osaamisen kehittämistä pitäisi tukea. EU-rahoitusvälineitä on paljon, ja ne pitää opiskella. Kaikenlainen yhteistyö helpottaa tässä.
- Kiertotalous-Suomi-osaamisverkostossa voidaan tuoda eri toimijoita yhteen ja kehkeyttää yhteisiä hankkeita, jotka johtavat (EU-)rahoitukseen. YM:n mukaan myös laajemman vihreän siirtymän rahoittajien foorumin tarve on pohdinnassa.

ALKE-keskustelujen toimenpiteet

Läntinen Suomi

TEEMA: Uudistuva teollisuus

Käynnissä olevat toimenpiteet	Vastuut ahot	Ehdotukset uusiksi toimenpiteiksi	Vastuut ahot	ALKE- päättöksen painopiste
Kansallisen teollisuuspoliittisen strategian laatiminen, TKI-rahoitus suunnitelma, toimiala- ja vähähiilisyystiekartat, mittelstandt-strategia, energia- ja ilmastostrategia, mineraalistrategia, Team Finland –arviointi, pääomasijoitusyhtiöiden tuominen yhteen, luvituksen sujuvoittaminen, ekosysteemisopimukset, Ruoka-alan strategia (MMM)	TEM ja muut ministeriöt Ekosysteemin isopimusten osalta kaupungit	Läntisen Suomen teollisuuspoliittinen ohjelma: Länsi tarvitsee teollisuuden kasvu- ja uudistusohjelman, jolla tuetaan puhdasta siirtymää. Tämä rakentuisi kansallisen strategian pohjalta ja konkretisoisi sitä.	Yhteistyö TEM:n kanssa Alueen maakunnat	Kestävä elinvoima ja investoinnit Vetovoimainen elinympäristö ja monimuotoinen luonto
Lännen visiotyön toimeenpano	Alueen maakunnat	Esitys selvitykseksi: Uudistuvan teollisuuden ja resilienssin vahvistaminen Länsi-Suomessa maailmanlaajuisia arvoketjuja kehittämällä. Koska Global Value chains (GVC:t) nojautuvat vahvasti kansainvälisiin suoraan investointeihin, voidaan myös hyödyntää Länsi-Suomeen kohdistuvan investointiaallon mahdollisuuksia.	Alueen maakunnat	Kestävä elinvoima ja investoinnit
Osaavan työvoiman saatavuutta vahvistavat toimet, kuten Talent Boost Korkeakoulujen sopimusneuvottelut kevään ja syksyn -24 aikana (OKM) • Tohtorikoulutuspilotti • Kehysriihi: Ammattikorkeakoulujen mahdollisuutta saada kilpailtua tutkimusrahoitusta BF:n kautta parannetaan. BF luo mekanismin, jolla on mahdollista kohdentaa rahoitusta myös ammattikorkeakoulujen yritys yhteistyössä tehtävään soveltavaan tutkimukseen.	TEM, OKM ja muut ministeriöt	- Business Finlandin ja ELY-keskusten / Elinvoimakeskusten työnjakoa selkiytetään pk-yritysten uusiutumisen vahvistamiseksi - TEM selvittää mahdollisuuksia Business Finlandin alueellisen läsnäolon varmistamiseksi osana tulosoajusta.	TEM	Kestävä elinvoima ja investoinnit
Merituulihankkeet aluevesillä TEM valmistelee lainsäädäntöä talousvyöhykkeillä olevien tuulivoimaloiden aikaansaamiseksi Tarkastellaan lainsäädännön muuttamista kantaverkkoon liittymisen suhteen Pilottilahke käynnissä, valmistuu kesäkuussa: mukana länsirannikon 6 aluetta, joihin kantaverkkoliittymän saisi nopeasti, kun hyödynnetään yhteistä liittymää	MMM/Met sähallitus TEM, Fingrid			Vetovoimainen elinympäristö ja monimuotoinen luonto Kestävä elinvoima ja investoinnit
Turvallisuuskluusteri kokoaa maakunnan turvallisuuteen liittyvät toimijat ja niiden osaamisen. Klusteri edistää alan elinkeino- ja vientimahdollisuuksia tarjotessaan verkoston tuen eri tahojen osaamisen yhdistelylle, madaltamalla yhteistyön kynnyksiä sekä etsimällä rahoituskanavia sen avauksille.		Turvallisuuskluusterin elinkeinopoliittinen merkitys tunnustetaan kansallisella tasolla. Tämä huomioidaan innovaatio- ja elinkeinopoliittisessa ajattelussa. Naton innovaattorirahasto on uusi rahoituskanava.	TEM	Kestävä elinvoima ja investoinnit

CAP-suunnitelman 2023-2027 ja EMKVR-ohjelman toimeenpano ja rahoitusmahdollisuuksien hyödyntäminen	MMM			Kestävä elinvoima ja investoinnit Vetovoimainen elinympäristö ja monimuotoinen luonto
Vetytalouden aktivaattori -hankkeessa on kartoitettu vetyteknologiaan liittyviä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotarpeita ja rakennettualueellista vetyekosysteemiä, joka jatkossa mahdollistaa ympäristöystävällisen energialähteen hyödyntämisen				Kestävä elinvoima ja investoinnit
EU:n Clean Hydrogen Joint Undertaking -kumppanuusohjelma on myöntänyt yhteensä 33 miljoonan euron arvoiselle BalticSeaH2 -projektille 25 miljoonan e rahoituksen. CLIC Innovationin koordinoimassa projektissa on mukana 40 osapuolta 9 Itämeren alueen maasta: Suomesta, Virosta, Latviasta, Liettuasta, Puolasta, Saksasta, Tanskasta, Norjasta ja Ruotsista. Osapuolten joukossa on muun muassa teollisuusyrityksiä, teknologiavalmistajia, tutkimuslaitoksia ja vetyverkkoyhtiöitä				Kestävä elinvoima ja investoinnit
Kuntien peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän uudistus ja vihreän siirtymän investoinnit				Kestävä elinvoima ja investoinnit
Vuoteen 2030 mennessä Länsi-Suomen maakunnissa on suunnitteilla on mittavat investoinnit teollisuuteen ja puhtaan energian tuotantoon.		Hallitus toteuttaa merkittävän luvituksen sujuvoittamiskokonaisuuden, joka osaltaan tukee kestävien investointien etenemistä		Kestävä elinvoima ja investoinnit
Maaseutupoliittisen selonteon valmistelu https://hankeikkuna.vnv.fi/app	MMM ja muut			Kestävä elinvoima ja investoinnit
Tiesit-hanke puu- ja energiahuollon turvaamiseksi: https://www.metsakeskus.fi/fi/tiesit				Kestävä elinvoima ja investoinnit

Itäinen Suomi

TEEMA 1: Vihreät investoinnit ja TKI

Käynnissä olevat toimenpiteet	Vastuut ahot	Ehdotukset uusiksi toimenpiteiksi	Vastuut ahot	ALKE-päätöksen painopiste
Hallituksen investointiohjelma (elinkeinopoliittinen varaus 400milj). Ohjelma tarkoitettu isoihin puhtaan siirtymän ja korkean jalostusarvon hankkeisiin.	TEM + muut tarvittavat ministeriöt Investointin yrkki Edistää alueellista yhteistyötä investointien kotiuttamiseksi (kaikki maakunnat)	Esitys kuljetustuen suuntaamisesta erityisesti vihreän energian kuljetusten tukemiseen ei ole hallituksen linjausten mukainen. Asetuksella on suljettu tuen piiristä jalostamattomat tai vain vähän jalostetut puuhun perustuvat tuotteet, kuten hake, pelletit, brikitit, puru, lastut tai klapit. Lisäksi hallitus on kehysriihessä vähentänyt kuljetustuen määrärahan 6,3 milj. eurosta 5,3 milj. euroon, joten uusien tuotteiden lisääminen tuen piiriin ei ole käytännössä mahdollista. Toisen esityksen mukaan kuljetustuen käyttöä tulisi kohdentaa itäisen Suomen vientiyrityksiin, joiden kilpailukyky on pysyvästi heikentynyt	TEM	Kestävä elinvoima ja investoinnit

		logistiikkahaasteiden vuoksi. Jos kyse on vientiyrityksestä, joka on pk-yritys, niin kuljetustuki myönnetään mikäli se täyttää mm. jalostettua tuotetta ja kuljetusmatkaa (>266 km) koskevat myöntämisedellytykset. Jos kyse on suuresta vientiyrityksestä, niin tuen myöntäminen ei ole asetuksen mukaan mahdollista. Suurten yritysten ottaminen tuen piiriin ei ole nykyisessä valtiontalouden tilanteessa realistista.		
Hallitusohjelman mukainen Itäisen Suomen ohjelman valmistelu käynnissä	TEM + LVM,OKM ,PLM,VM, YM. MMM Pohjois-Karjala, Etelä-Karjala, Pohjois-Savo, Etelä-Savo, Kainuu, Kymenlaakso	Vaikutetaan seuraavan EU-ohjelmakauden valmistelussa siihen, että itäisen Suomen ulkoraja-alueiden merkitys ja niiden tulevaisuuden toimintaedellytykset huomioidaan varojenjakokriteeristöissä Etelä-Karjala: Kirjaus varojen jakokriteeristöä on kannatettava. Kaakkoinen Suomi on kuitenkin eriarvoisessa asemassa rahoituksen käyttömahdollisuuden osalta. Tämä tulee korjata valtiontukialuekartalla.	TEM	Kestävä elinvoima ja investoinnit
Kehysriihi: Ammattikorkeakoulujen mahdollisuutta saada kilpailtua tutkimusrahoitusta BF:n kautta parannetaan. BF luo mekanismin, jolla on mahdollista kohdentaa rahoitusta myös ammattikorkeakoulujen yritysysteistyössä tehtävään soveltavaan tutkimukseen.	OKM	TEM selvittää mahdollisuuksia Business Finlandin alueellisen läsnäolon varmistamiseksi osana tulosoajasta.	TEM	Kestävä elinvoima ja investoinnit
Maaseutupoliittisen selonteon valmistelu Hankeikkuna (MMM012:00/2024)	MMM	Selvitetään mahdollisuutta käynnistää itäistä Suomea koskeva LIFE-hanke, joka keskittyisi vihreän energian koordinoitun vauhdittamiseen sisältäen myös yhteen sovittamisen näkökulmasta luonnon monimuotoisuuden ja nielujen tavoitteet. Lisätietoja: Heta-Elena Heiskanen ja Pekka Harju-Autti YM		Vetovoimainen elinympäristö ja monimuotoinen luonto
Itäisen Suomen tuulivoimarakentamista edistävä työryhmä – raportti 06/2024	TEM, PLM			Kestävä elinvoima ja investoinnit Vetovoimainen elinympäristö ja monimuotoinen luonto
Kehysriihi: Fingridin ja Gasgridin investointikykyä huolehditaan, jotta verkot eivät muodostu investointien pullonkaulaksi.	TEM			Kestävä elinvoima ja investoinnit
CAP-suunnitelman 2023-2027 toimeenpano ja rahoitusmahdollisuuksien hyödyntäminen (esim. Uusiutuvan energian ja biopolttoaineiden investoinnit) sekä EMKVR-ohjelman rahoitusmahdollisuudet	MMM ELY-keskukset			Kestävä elinvoima ja investoinnit
Vauhditetaan vihreää siirtymää kehittämällä lupamenettelyjä, viranomaisrakennetta ja digitalisaatiota. - Luvituksen sujuvoittaminen - yhden luukun periaate käyttöön - Etusijamenettely nopeuttamaan hankkeita				Kestävä elinvoima ja investoinnit Vetovoimainen elinympäristö ja monimuotoinen luonto

Luodaan alueidenkäytöllä ja muutoin edellytyksiä puhtaaseen energiaan/vihreään siirtymään -Alueidenkäyttölain valmistelu, valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, oppaat, selvitykset, avustukset, itäisen Suomen ”tutkatyöryhmä”				Kestävä elinvoima ja investoinnit Vetovoimainen elinympäristö ja monimuotoinen luonto
---	--	--	--	--

TEEMA 2: Liikennejärjestelmän toimintavarmuus ja saavutettavuus

Käynnissä olevat toimenpiteet	Vastuut ahot	Ehdotukset uusiksi toimenpiteiksi	Vastuut ahot	ALKE- päättöksen painopiste
Hankkeesta Luumäki-Imatra 2. vaihe on laadittu yleissuunnitelma. Ratasuunnitelmia tehdään vaiheittain. Viimeisimpänä käynnistyvien ratasuunnitelmien valmistuminen on arvioilta vuoden 2024 lopussa. Ratasuunnitelmien laatimisen yhteydessä voidaan tarvittaessa käynnistää rakennussuunnittelua. Hallitusohjelman investointiohjelmassa on esitetty hankkeelle 215 milj. euroa (ei TA-päätöksiä). Kustannusarvio on 247 milj. euroa. Savonradasta Kouvola-Kuopio tarveselvitys ja hankearviointi valmistunut vuonna 2023. Seuraava suunnitteluvaihe todennäköisesti ratasuunnitelma. Hallitusohjelman investointiohjelmassa on esitetty hankkeelle 50 milj. euroa. Talousarvioesityksessä 2024 suunnitteluun 3 milj. euroa.		Nostetaan Karjalan ja Savon ratojen suunnitteluvaihe ripeästi tavoitteena niiden välityskyvyn parantaminen.		Kestävä elinvoima ja investoinnit
		Sisävesiliikenteessä tulee tukea uusia liiketoimintakonsepteja ja uusien toimintojen käynnistämistä. Valtio (Traficom ja Väylävirasto) selvittää sisävesien raakapuun kuljetusten käyttäjätarpeita nyt ja tulevaisuudessa ja niihin mahdollisesti liittyviä epävarmuustekijöitä muun muassa sisävesiväylien toimintavarmuuden ja käytettävyyden sekä liikennekauden pituuden näkökulmasta.	LVM	Kestävä elinvoima ja investoinnit
Budjettiriihessä syksyllä 2023 hallitus sopi, että valtio jatkaa ostopalveluliikennettä määräajaksi maakuntien lentoyhteyksien turvaamiseksi maaliskuun 2026 loppuun saakka. Rahoitusta yhteensä vuosille 2024-2026 41 milj. euroa.		Lentoliikenteen lähtökohtana on markkinalähtöisyys. Huoltovarmuuden, vientiteollisuuden ja matkailun kannalta tärkeät lentoyhteydet turvataan tarvittaessa ostopalveluliikenteellä niillä reiteillä, joille markkinaehtoisista liikennettä ei synny. Ostolentojen kustannusten jaossa haetaan kaupunkeja yhdenvertaisesti kohtelevaa sopimusmallia. LVM esitys: Valtionavustuksella Finavian verkoston ulkopuolisille lentoasemille ja -paikoille tavoitellaan toiminnan kehittämistä ja kannattavuuden parantamista. Lentopaikkojen tuen kohdentumisessa painotetaan reittiliikenteen edellytysten parantamista, mikä vastaa elinkeinoelämän tarpeisiin. Toissijaisesti tuetaan ilmailuun liittyvän liiketoiminnan kehittämistä ja muita toimintoja. Arvioidaan tarvetta tukien jatkolle ja vaikutuksia digi-ilmailun markkinoiden kehittymiseen.	LVM	Kestävä elinvoima ja investoinnit Kestävä elinvoima ja investoinnit

Liikenne- ja viestintäministeriö julkaisi 13.3.2024 selvityksen laajakaistatuen tarpeesta tulevaisuudessa. CAP-suunnitelma 2023-2027: ELY-keskuksilla käytettävissä koko Suomessa maaseudun laajakaistainvestointeihin 53 milj. euroa rahoituskaudella TIESIT-hanke puu- ja energiahuollon turvaamiseksi: https://www.metsakeskus.fi/fi/tiesit	LVM, MMM	Valokuituverkko eli nopea ja kiinteä laajakaista on edellytys kattavien mobiiliverkkojen ja -palvelujen hyödyntämiselle ja saatavuudelle.	LVM, MMM	Kestävä elinvoima ja investoinnit
		Maakuntakeskusten välinen liikkuminen ja työssäkäynti sekä matkailukohteiden saavutettavuus on huomioitava joukkoliikenteen ja poikittaisliikenteen (itä-länsi) kehittämisessä. Maakuntakeskusten välisten kaukoliikenteen liikennepalvelujen palvelutasoa työmatkojen kannalta on selvitetty. Palvelutason kehittymistä seurataan osana liikennejärjestelmäanalyyysiä.	LVM	Kestävä elinvoima ja investoinnit
Maaseutupoliittisen selonteon valmistelu Hankeikkuna (MMM012:00/2024)	MMM ja muut ministeriöt			Vetovoimainen elinympäristö ja monimuotoinen luonto

Pohjoinen Suomi

TEEMA: Investointien edistäminen

Käynnissä olevat toimenpiteet	Vastuut ahot	Ehdotukset uusiksi toimenpiteiksi	Vastuut ahot	ALKE- päätöksen painopiste
HO:n mukaisen investointinyrkin toiminnan konseptointi ja käynnistäminen sekä investointien edistämiseen liittyvä vuoropuhelu ministeriöiden ja alueiden kesken	TEM, VM, LVM ja YM	Investointien edistämisen alueellisen toimintamallin konseptin kehittäminen sekä linkitys investointinyrkin toimintaan, yhteistyö BF:n Invest in –toiminnon kanssa		Kestävä elinvoima ja investoinnit
Valtion investointien tukiohjelman (elinkeinopoliittinen varaus) hyödyntäminen kv-investointien edistämiseksi	TEM Kaikki maakunnat	Valtion sijoitusrahastojen purku ja sijoitus investoimien edistämiseen Pohjoiseen Suomeen. https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/ mielipide/c2755379-186c-48fc-9ee3-eed98c0dfd7b Keinoja pohjoisen Suomen investointien edistämiseen arvioidaan Pohjoisen Suomen ohjelman valmistelun yhteydessä		Kestävä elinvoima ja investoinnit
Teollisuuspoliittisen strategian valmistelu ja toimeenpano - Pohjoisen Suomen ohjelman linkitys strategiaan, erityispiirteiden huomiointi Pohjoisen Ohjelmassa - Elintarviketeollisuuden ja ruokasektorin huomiointi	TEM MMM	Kehysriihi 20204: Fingridin investointikyvystä huolehditaan hyvällä omistajaohjauksella sekä tarvittaessa vahvistamalla yhtiön pääomarakennetta vastaamaan energiantensiivisten teollisten investointien tarpeita sekä varmistamaan kantaverkon kapasiteetin riittävyys	VM, Fingrid	Kestävä elinvoima ja investoinnit

Valtion aluehallinnon uudistus sekä yhden luukun lainsäädäntöhanke, sujuvoittaa ympäristöön vaikuttavien hankkeiden lupamenettelyjä	YM, VM, TEM	Alueelliset toimet puhtaan energian tuotannon ja sitä hyödyntävien teollisten investointien koordinoimiseksi		Kestävä elinvoima ja investoinnit
• Digitaalisen palvelun kehittäminen osana hanketta				
Jatkuvan oppisen ja työllisyyden palvelukeskuksen (JOTPA) rahoitus puhtaan siirtymän osaamistarpeisiin vastaamiseksi	JOTPA	Panostetaan erialaisten keinojen löytämiseksi kansainvälisten opiskelijoiden jäämiseksi alueelle sekä maahanmuuttajien nopean työllistymisen keinoihin. • Talent Boost –ohjelman toimenpiteet • Kotoutumislain kokonaisuudistus (1.1.2025 alkaen)	TEM, OKM Kaupungit, kunnat, työvoimaviranomaiset	Kestävä elinvoima ja investoinnit
EU ja kansallista hankerahoitusta hyödynnetään laajasti kaikissa Pohjoisen maakunnissa. Kehysriihi: EU-vastinrahoitus korkeakouluille ja tutkimusorganisaatioille		Tarve selvittää ARA- rakentamisen mahdollisuuksia ja muotoja Pohjois-Suomessa, erityisesti investointikohteissa. [Tämä kirjaus edelleen työstettävänä]	YM	Vetovoimainen elinympäristö ja monimuotoinen luonto
Osaavan työvoiman riittävyyden turvaaminen on keskeinen osa vuoden 2025 alussa aloitettavien Pohjois-Suomen työllisyysalueiden toimintaa. Alueen maakuntien liitot ovat työllisyysalueiden keskeisiä yhteistyökumppaneita.		Toimintamalli oppilaitosten ja elinkeinoelämän välillä. Yhteistyön kehittäminen ja vaikuttavuuden arviointi.		Kestävä elinvoima ja investoinnit
CAP-suunnitelman 2023-2027 (ELY-keskusten maaseudun yritysrahoitus ja kehittämishankerahoitus sekä Leader-rahoitus) ja EMKVR-ohjelman toimeenpano ja rahoituksen hyödyntäminen	MMM ELY-keskukset			Kestävä elinvoima ja investoinnit
New north – hanke, Pohjoisen alueen liikenne- ja logistiikkajärjestelmän kehittäminen.	Lapin liitto koordinoi, muut kumppaneina			Kestävä elinvoima ja investoinnit
Pohjoisen liikennestrategia 2036, hyväksyminen toukokuussa	Kainuu, Keski-Pohjanmaa, Lappi ja Pohjois-Pohjanmaa	Liikennestrategian visio: Pohjoisen liikennejärjestelmästä elinvoimaa, kilpailukykyä ja toimintavarmuutta koko läntiselle Euroopalle. Tavoitteet: • Kansainvälisten käytävien kehittäminen parantaa Pohjoisen ulkoista ja sisäistä saavutettavuutta. • Teollisuuden, alkutuotannon ja matkailun sekä sotilaallisen liikkuvuuden kaksoiskäytön edellytyksen paranevat. • Matka –ja kuljetusketjut sujuvoituvat pitki en etäisyyksien Pohjoisessa. Kiireellisyysluokat I-III		Kestävä elinvoima ja investoinnit
Alueellisten erityispiirteiden ja Pohjoisen liikennestrategian syötteiden huomioiminen L12-suunnitelman päivityksessä, väyläverkon investointiohjelman päivitys (kevät 2025)	LVM, Väylävirasto	Valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman osaksi valmistellaan suunnitelman toimeenpanoa ohjaavat aluekohtaiset korostukset.	LVM	Kestävä elinvoima ja investoinnit

Pohjois-Suomessa on 59,2 % Suomen tuulivoimatuotannosta sekä suuri potentiaali tulevaisuudessa.		Raideleveys selvitys, sotilaallinen liikkuvuus ja teollisuuden tarpeet keskiössä //käynnistyy 2024	LVM	Kestävä elinvoima ja investoinnit
Pohjoisen maakunnat ovat mukana kriittisten raaka-aineiden saantia edistävissä hankkeissa: OECD, in co-operation with DG Reform, conduct a two-year project to enhance the EU's mining regional ecosystems to contribute to the green transition and Europe's strategic autonomy in mineral raw materials (CRM).				Kestävä elinvoima ja investoinnit
Maaseutupoliittisen selonteon valmistelu Hankeikkuna (MMM012:00/2024)	MMM ja muut ministeriöt			Vetovoimainen elinympäristö ja monimuotoinen luonto
CAP-suunnitelman 2023-2027 toimeenpano ja rahoitusmahdollisuuksien hyödyntäminen sekä EMKVR-ohjelman rahoitusmahdollisuudet	MMM			Kestävä elinvoima ja investoinnit
TIESIT-hanke puu- ja energiahuollon turvaamiseksi: https://www.metsakeskus.fi/fi/tiesit	MMM			Kestävä elinvoima ja investoinnit

Eteläinen Suomi

TEEMA 1: TKI-toiminnan ja sitä tukevien osaamisen vahvistaminen

Käynnissä olevat toimenpiteet	Vastuut ahot	Ehdotukset uusiksi toimenpiteiksi	Vastuut ahot	ALKE- päätöksen painopiste
EU-hankkeiden valmistelurahoitus, mm. AKKE (päättyy 2025) Kehysriihi: EU-vastinrahoitus korkeakoulu- ja tutkimusorganisaatiolle Kehysriihi: AMK:n mahdollisuutta saada kilpailtua tutkimusrahoitusta BF:n kautta parannetaan. BF luo mekanismin, jolla on mahdollista kohdentaa rahoitusta myös ammattikorkeakoulujen yritysryhteyksissä tehtävään soveltavaan tutkimukseen	TEM UL, VS, KL, EK, PH	Selvitetään mahdollisuuksia Business Finlandin yrityksille suunnatun hankevalmistelurahoituksen riskinotto kyvyn nostamiseen TKI-rahoituksessa sekä pyritään varmistamaan resurssit EU-rahoituksen hakemiseen suunnattuihin tukipalveluihin. [Kansalliseen TKI-rahoituksen vastinrahoitukseen liittyvä kirjaus edelleen muotoiltavana]	TEM, OKM UL, VS, KL, EK, PH ja ELY:t	Kestävä elinvoima ja investoinnit
Maakunnalliset AES-strategiat. T&K-rahoitussuunnitelma Maakunnalliset TKI-tiekartat	TEM, OKM UL, VS, KL, EK, PH	Mahdollistetaan kansallisten strategisten kärkien mukaisten huippukeskittymien ja yhteiseen käyttöön soveltuvan TKI-infran kehittäminen riittävällä, pitkäjänteisellä rahoituksella. Tämän suunnitelmalliseksi toteutumiseksi maakunnat ovat valmiita laatimaan eteläisen Suomen alueen kattavan, resursoitun TKI-strategian. Tämä rakentuisi kansallisen T&K-suunnitelman pohjalta ja konkretisoisi sitä. [Kirjaus edelleen muotoiltavana]	TEM, OKM UL, VS, KL, EK, PH	Kestävä elinvoima ja investoinnit
TKI-osajien saatavuus Talent Boost, tohtorikoulutuspilotti, korkeakoulujen sopimusneuvottelut	TEM, OKM UL, VS, KL, EK, PH	Kansainväliset osajat – ei kyse pelkästään tutkijoista vaan myös tutkijakoulutuksen saaneita elinkeinoelämän tarpeisiin, opiskelu- ja työoluvat, työnantajien rekrytointipalvelut jne. Kansallisten osajien varmistaminen panostamalla koko koulutusketjuun,	TEM, OKM, SM UL, VS, KL, EK, PH	Kestävä elinvoima ja investoinnit

		riittäviin aloituspaikkamääriin sekä tohtorikoulutuspilotin vakinaistamiseen resurssien puitteissa.		
CAP-suunnitelman 2023-2027 toimeenpano ja rahoitusmahdollisuuksien hyödyntäminen (esim. Koulutustoimenpite s) sejä EMKVR-ohjelman mahdollisuudet	MMM			Kestävä elinvoima ja investoinnit
Maaseutupoliittisen selonteon valmistelu Hankeikkuna (MMM012:00/2024)	MMM ja muut ministeriöt			Kestävä elinvoima ja investoinnit

TEEMA 2: Vihreä siirtymä ja kestävä kasvu luonnon monimuotoisuutta vahvistaen

Käynnissä olevat toimenpiteet	Vastuut ahot	Ehdotukset uusiksi toimenpiteiksi	Vastuut ahot	ALKE- päättöksen painopiste
Vihreän siirtymän edistäminen ja investoinnit Uusiutuva energia, vetylaakso, energiavarastointi	TEM PM UL, VS, KL, EK, PH	Suurten investointien houkuttelu eteläiseen Suomeen hyödyntämällä kaikille alueille saatavilla olevaa valtiontukien erityisrahoitusta (400 milj. euroa) hyödyntämällä EU:n uusien valtiontukisääntöjen mahdollistamat mittavat tuet sijoittuville teknologiayrityksille. Hyödynnetään investointinyrkkää. Riittävät siirtoyhteydet on turvattava vihreän siirtymän investointien mahdollistamiseksi kehysriiessä nimetyin toimin. Energiainvestoinnit uusien teollisten avausten mahdollistajana esim. vihreän siirtymän TKI-hankkeiden edistäminen teollisuuden ja klustereiden TKI-hankkeiden edistäminen (esim. vetytalous, akku- ja hybridit ratkaisut, vihreän siirtymän logistiikka ja liikenne, uudistuva infra). Priorisoidaan uusiutuvan energian hankkeiden sijoittamista jo rakennetuille tai muokatuille alueille luonnon monimuotoisuutta lisäten.	TEM, VM, PM, YM UL, VS, KL, EK, PH	Kestävä elinvoima ja investoinnit
Kiertotalous esim. Uudenmaan kiertotalouslaakso, kansallinen Green Deal, CCRI	YM TEM MMM UL, VS, KL, EK, PH	Varmistetaan alueen laajempien kiertotaloushankkeiden kehittäminen ja kansallisen Kiertotalouden green dealin tuki maakunnille (mm. teollisten symbioosien ja bio-sekä kiertotalousklusterien vahvistamisen toimenpiteet, jalostusarvon nostaminen). Hyödynnetään EAKR-, CAP- ja EMKVR-sekä LIFE-rahoitusta. Paikallisten ja alueellisten kiertotaloussymbioosien tehostaminen säästää luonnonvaroja. Ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelman hyödyntäminen. Pilotoidaan kierto- ja biotalouden ja uusiutuvien energiamuotojen uusia kokeiluja yhteistyössä valtion kanssa, tavoitteena purkaa lainsäädännön kiertotalouden ja uusiutuvan energian esteitä / pullonkauloja ja huomioiden luonnon monimuotoisuuden parantaminen. Tiivistetään kansallista yhteistyötä EU:n 2040 ilmastoneutraaliuden välitavoitteiden suhteen. [Kirjaus edelleen muotoiltavana]	MMM TEM YM UL, VS, KL, EK, PH	Vetovoimainen elinympäristö ja monimuotoinen luonto
Maakuntakaavoitus ja luvitukset. Vihreän siirtymän toimintamallin kehittäminen.	YM UL, VS, KL, EK, PH	Vihreän siirtymän hankkeiden sujuvoittamiseksi ja osallistamisen lisäämiseksi selvitetään mahdollisuutta perustaa yhteistyössä valtion kanssa alueelliset foorumit vihreän siirtymän	TEM, YM MMM	Vetovoimainen elinympäristö ja monimuotoinen luonto

		konfliktien ennakkoinnille ja hallinnalle sitien, että esim. bio- ja kiertotalousalueiden perustaminen sujuvoituu.	UL, VS, KL, EK, PH	
--	--	--	--------------------------	--